

‘Het debuut van Bert Natter komt misschien nog het dichtst bij de totaalroman... Natter maakt de begeerte uit de titel waar, hier is iemand die wel over erotiek durft te schrijven, en dat nog goed doet ook.’ – *De Groene Amsterdammer*

‘Sinds Heere Heeresma’s *Han de Wit gaat in ontwikkelingshulp* ben ik niet zo’n fantastisch gevoel voor humor tegengekomen. Gortdroog. En loodzwaar leunend op de peilloze triestheid van het alledaags bestaan. – *Esquire*

‘De roman heeft een allure alsof Natter al jaren meedraait en een gevestigd auteur is.’ – *Het Financieele Dagblad*

‘Het is lang geleden dat ik zo’n denderend goede roman van vaderlandse bodem las! Je verveelt je geen moment met dit waanzinnige verhaal, waarin ook nog eens de nodige (ook letterlijk) humor is verwerkt. Lezen, dit boek! Nu.’ – Fabian Stolk (docent Moderne Nederlandse Letterkunde)

‘Natter is al met al de eerste romancier die een dramatische mijlpaal uit de geschiedenis van Nederland succesvol heeft vormgegeven in de Nederlandse literatuur. Zijn superieure schrijfstijl en niets anders trekt te lezer moeiteloos door het verhaal heen. Orpheus en Euridyce à la Bert Natter.’
– *HP/De Tijd*

‘De vuurwerkkramp in Enschede vormt de bizarre achtergrond van een roman over begeerte, hebzucht, wellust, trots, liefde, dood en hartstocht voor muziek. Natter geeft prachtige en hilarische beschrijvingen.’ – *Het Parool*

Hoortgheze niet? of beguicheltme een zoete razerny?

Horatius, *Carmina* 111, 4

(vertaling Joost van den Vondel)

Bert Natter
*Begeerte heeft
ons aangeraakt*

ROMAN

2009

DE BEZIGE BIJ / THOMAS RAP
AMSTERDAM

Dit is een uitgave in samenwerking met
uitgeverij Thomas Rap, Amsterdam

Copyright © 2008

Eerste druk mei 2008

Tweede druk augustus 2008

Derde druk september 2008

Vierde druk december 2008

Vijfde druk januari 2009

Zesde druk februari 2009

Zevende druk september 2009

Omslagontwerp Studio Jan de Boer

Foto omslag Mirjan van der Meer (Roozephography)

Foto auteur Bob Bronshoff

Vormgeving binnenwerk CeevanWee, Amsterdam

Druk Wöhrmann, Zutphen

ISBN 978 90 6005 920 3

NUR 301

De borsten van

Als je ophoudt met zingen zal ik je alles vertellen. Ons verhaal begon tien dagen geleden, toen de koningin naar het Residentieel Museum kwam om de nieuwbouw feestelijk te openen. *Het paviljoen van vijftien miljoen* zoals de kranten het die morgen noemden. Wisten zij veel dat het meer had gekost? Een kapitaal dat listig was losgepraat bij de overheid en het bedrijfsleven. Daar was Krystel Buwalda goed in. Ze deed haar bedelpakje aan en mannen die rijk en dik waren geworden door hun personeel uit te knijpen, sloegen hunkerend het bedrijfsspaarvarken stuk.

Zij begreep niet dat een jonge man van nog geen veertig conservator bleef van wat zij noemde 'het stilste orkest ter wereld', terwijl ze me zes jaar eerder zelf had gepaaid en aangenomen in de functie van Hoofd Oude Muziekinstrumenten. Krystel beschouwde de collectie die ik beheerde als een kerkhof waarbij je beter niet te dicht in de buurt kon komen. Alles 'van nu' achtte zij altijd 'relevanter' dan het verleden. Ik denk dat ze van mij had verwacht dat ik bijzondere vondsten zou toevoegen aan de collectie: instrumenten die hadden toebehoord aan beroemde componisten, of die gemaakt waren door bekende bouwers, maar hoezeer ik ook in aanzien stond bij collega's, nooit had ik een wereldschokkende ontdekking gedaan. Dat Krystel zich niet interesseerde voor de collectie zoals die was, maar vooral voor aanwinsten die publiciteit

konden genereren, had ik kunnen weten, want kort voordat ik voor haar ging werken liet ze me de eerste nota lezen die ze als directeur had afgescheiden: *Het Residentieel Museum moet een structureel en kernachtig beeld geven van het voortdurend in beweging zijnde en snel veranderende eigentijdse moderne-kunstlandschap in Nederland door onderdak te bieden aan cruciale en toonaangevende vormexperimenten van levende kunstenaars die de huidige maatschappelijke ontwikkelingen als vitale grondstof zien voor hun werk.*

Re-Muse werd het paviljoen gedoopt. Bij 'paviljoen' denk jij misschien aan een rustiek prieeltje in de tuinen van Versailles waar onder het getinkel van een klavecimbel gesuikerde rozenblaadjes worden geserveerd, maar *Re-Muse* heeft meer van een Spartaanse kazerne. Het monumentale hoofgebouw van het Residentieel Museum verschrompelt erbij tot een verdwaalde maquette uit het naburige Madurodam.

Hoogtepunt van de tentoonstelling was het laatste kunstwerk, een concept van E. Kracht, dat bestond uit een kubus zo groot als een eengezinswoning die je alleen kon betreden door in een camera *inside* te zeggen. De deur ging open en binnen was je gezicht terug te zien op grote schermen, vertraagd en zonder geluid. Wilde je naar buiten, dan moest je in een andere camera *nothing* zeggen.

Ik ging de dag voor de opening rechtstreeks van Schiphol naar het museum en wilde Krystel meteen verslag doen van mijn reis. In Bologna had ik een vroege piano onderzocht die zou hebben toebehoord aan de achttiende-eeuwse castraat Farinelli. Ik vond haar bij de installatie van Kracht, waar zij alsof het haar werk was aanwijzingen stond te geven aan een groep door de kunstenaar ingehuurd decorbouwers. Die hele Kracht zelf was nergens te bekennen en Krystel had geen tijd voor mijn Bolognese belevenissen. Niet dat die veel om

het lijf hadden, want het instrument dat ik had onderzocht, was volgens mij weinig meer dan een vaardig gemaakte vervalsing. Mij hielden ze niet voor de gek.

Tijdens de opening kwam ik, geheel niet volgens het draaiboek, naast de vorstin te staan in de installatie *nothing/inside*. Krystel had het ons verboden de koningin aan te spreken, zelfs als haar hoed vlam zou vatten. Ik stond krampachtig te zwijgen en keek met haar naar haar mond die op het grote scherm voor ons in *slow motion* het wachtwoord uitsprak. Wat er in mij voer, weet ik niet, maar ik wendde mij tot haar en maakte een opmerking, gevolgd door een willoze buiging.

Deze man is gek, moet de koningin gedacht hebben. Ze bekeek het kaartje op mijn colbert. Die naam kon zelfs zij niet in één oogopslag bevatten. Hij is echt gek. Ze wendde zich, vrij onbeleefd voor een vorstin vind ik, naar Krystel en vroeg iets wat voor mij verloren ging in het geroezemoes van de andere genodigden *inside* het meesterwerk van E. Kracht. Een politiemann in burger had alles blijkbaar gevolgd en duwde me met zachte hand door een driedelig grijze haag het kunstwerk uit – ik hoefde niet eens *nothing* te zeggen om buiten te komen. Ik bleef achter in de hal, waar cateraars bezig waren champagne in te schenken. Het wachten was op het vuurpeloton, dacht ik, maar niemand nam de moeite om mij dood te schieten. Ik pakte een glas en nam het mee naar mijn kantoor, waar ik een appeltje schildde. Ik had gehoopt dat Sybille, mijn wetenschappelijk medewerker, nog even naar onze kamer was gekomen, maar ik bleef alleen en zag de gasten en mijn collega's vertrekken.

Ik deed het licht uit en controleerde of er mail was. Er kwam een vers bericht binnen van k.buwalda@residentieel-museum.nl. Zij was er dus ook nog. Typisch Krystel: geen onderwerp natuurlijk, geen aanhef, veel fouten en standaard

zo'n rood uitroeptekentje dat aangaf dat dit bericht 'hoogste prioriteit' had: *'Wil jij je maandagmiddag om 9.00 bij mij vervroegen?'*

Het was vrijdagavond, drie over halfzeven. Ze dacht vast dat ik na mijn bliksemaudiëntie was vertrokken. Ik rook Krystels parfum plotseling boven de odeur van de royaal gehanteerde koninklijke haarlak uit. Op de een of andere manier trokken luchtjes uit de hal altijd naar mijn kamer, die boven was, helemaal aan het eind van een gang. Rond lunchtijd wist ik precies wanneer de kroketten in het vet lagen te borrelen en 's morgens rook ik Krystel binnenkomen.

Rozen en jasmijn. Ze had me lang geleden verteld wat het was: *Unknown Pleasure*. Ze kreeg het van een rijke vriend. Als ze direct na binnenkomst doorliep naar mijn kamer, wat ze vroeger soms deed, duurde het een tijdje voor zij haar *Unknown Pleasure* had ingehaald.

Haar binnenkomst verraste me desondanks, haar gezicht zag bleek in het blauwe licht van de monitor. Ze keek naar het lege glas en zei dat ze me per ongeluk een mailtje had gestuurd. Ik zei dat ik het zou verdelgen. Daar was ze blij mee. We hadden elkaar niet gesproken sinds mijn opmerking tegen het paarsbehoede staatshoofd. Ik wilde iets zeggen, maar de telefoon ging. Het was Alexis die Krystel zocht. Halfzeven en Alexis was nog hier? Dan stond er iets te gebeuren. Krystel verdween meteen.

Een paar minuten later liep ik naar beneden. Alexis zat achter haar balie in een glanzend tijdschrift te bladeren. Als ze daarvoor op kantoor bleef, kon ze net zo goed naar huis gaan. Er was waarschijnlijk minder aan de hand dan ik dacht.

Ze vroeg wat ik zou doen als ik de laatste mens op aarde was. Ik zei dat ik niet meer zou uitkijken bij het oversteken.

Zij wist het niet. Tja, wat doe je dan, hè? Ik wist het wel: nagels lakken en wachten tot de telefoon gaat.

Ik klopte op de deur van Krystel en inhaleerde puur onbekend genoeg. Mijn voeten zakten in het handgeweven oranje tapijt dat deed denken aan de jaren zeventig. Volgens Krystel was het 'een klassieker van de toekomst, ik heb het thuis ook'. Ze kon dat zeggen alsof er een verband bestond tussen die mededelingen, want zij vond de toegepaste kunst waarmee zij zich omringde van hetzelfde kaliber als de objecten die de conservatoren van haar museum onder hun beheer hadden.

Krystel was bezig een la te legen. Alles wat ze in haar handen kreeg dat ze niet kon gebruiken, gooide ze in de prullenbak. Terwijl ze langs mij de kamer uit liep, zei ze: 'Ik had nooit moeten stoppen.'

Ze kwam met een brandende sigaret in haar mond terug en legde met een klap een pakje filtersigaretten op haar bureau.

'Gevorderd,' zei ze streng. 'Even, hoor.' Ze pakte haar muis en tuurde naar het scherm, waar een zwart, glanzend stukje steen op balanceerde, dat volgens haar de 'schadelijke straling' van de monitor tegenhield.

'Krijg jij mail?'

'Ja, net die van jou.'

Ze sloeg met de muis op het muismatje en pruttelde wat.

'Misschien komt het door de steen,' probeerde ik.

'Welke steen?'

'Dat heilzame kleinood dat de stoute stralen tegenhoudt, misschien is het effectiever dan je wilt en komen zelfs e-mails er niet langs.'

Ze schudde haar hoofd. 'Doe niet zo achterlijk.' Ze tipte as af uit het open raam.

Ik haalde de steen van het scherm. ‘Helpt dit?’

Ze nam een trek van haar sigaret en keek even naar de steen, pakte hem, gooide hem in de la en schoof de rest van de troep erachteraan. Lachend draaide Krystel zich om en drukte de peuk uit op de natuurstenen vensterbank.

De telefoon ging. Ik stond op, maar zij gebaarde dat ik moest blijven zitten.

‘Ja?’

‘...’

‘Je weet toch dat ik in gesprek ben? Niet storen, ja? Anders krijg je je sigaretten niet terug, hoor. Wat?’

‘...’

‘Nee, natuurlijk. Die kan ook niet aan de telefoon komen.’

‘...’

‘Naar wie vraagt hij? Knijp in mijn arm!’

‘...’

‘En die zit nog in jouw systeem? Misschien slingert zijn lijk nog rond in het depot. Hier werken zou ik dat niet willen noemen.’

‘...’

‘Weet ik het? Dat ik toevallig aanwezig ben, betekent niet dat iedereen die belt meteen moet worden doorverbonden. Laat hem maandag terugbellen, dan is iedereen er weer.’

‘...’

‘Dat is dan jammer voor hem. Ik ga op vrijdagavond niet op een telefoontje uit – waar zit die figuur?’

‘...’

‘O, werkelijk? Toch ga ik er niet op zitten wachten.’ Ze hing op en vroeg wat er was.

‘Dat mailtje. Ik ben benieuwd wat je wilde bespreken, ook al zag je er bij nader inzien van af. Ik dacht: ik vraag het even.’

‘Dat was niet de bedoeling. Ik had het terug willen trek-

ken. Weet ik veel hoe dat moet? Daarom ging ik ook naar boven, om te kijken of ik er iets aan kon doen.'

'Wat wilde je van me?'

'Een kind, dat weet je, maar daar schijn ik te oud voor te zijn.'

'Het ging over de koningin, natuurlijk.'

'Jouw gedrag is elders reden voor ontslag.' Ze wendde haar blik af en staarde uit het raam naar de grote vijver, die was veranderd in een 'object' sinds er onder de titel *De Ballen!* in plaats van water een half miljoen pingpongballen in lag. 'Ik wilde er nog een paar nachtjes over slapen.'

Ze keek me aan. Ik zei: 'Jij dacht natuurlijk: dat wordt een rel! Stel dat Lucas ermee naar de krant loopt! Stront aan de koninklijke knikker! Kunnen we niet gebruiken! Lucas mag blijven!'

'Zo ging het niet,' zei ze. Ze glimlachte gemaakt.

Ik wist dat het een techniek was die ze op een of andere cursus had geleerd: laat de ander praten. Ik wist mezelf het zwijgen op te leggen. Lange tijd keken we elkaar aan, alsof we niets tegen elkaar gezegd hadden, alsof we elkaar niet kenden, alsof we elkaar niet zagen.

Zij was een van de weinigen die mijn verleden kenden. Als iemand die wist waar ik vandaan kwam naar de ramp vroeg, antwoordde ik dat ik niets in de gaten had gehad omdat ik toen het gebeurde op de wc zat in de ondergrondse bunker van het Twenthsch Museum. Dat was de waarheid, maar alleen het begin van de waarheid. En Krystel wist het.

'Jij wilt mij ontslaan.' Ik dacht dat ze me niet zou ontslaan en ik wilde ook niet weg bij het Residentieel Museum, *bij gebrek aan een beter leven*, maar dom genoeg had ik haar de mogelijkheid gegeven mij met één woord te ontslaan.

'Ja,' zei Krystel Buwalda zonder een spoor van opluchting

of teleurstelling in haar stem. Ze keek uit het raam. Laat nooit je emoties blijken: het moest een geweldige cursus zijn geweest.

‘Goed,’ zei ik. ‘Maar dan vertrek ik nu.’ Ik weet ook niet waarom ik dat zei, maar ik wilde het gevoel hebben dat ik haar een hak zette en niet zij mij.

‘We zullen goed voor je zorgen,’ zei ze. ‘Je krijgt een jaar-salaris mee. Je vrije dagen betaal ik uit. Ik geef het door aan de administratie. Ik zorg dat ze het zo snel mogelijk overmaken.’

Had ze op dit moment zitten wachten? Het viel mee dat ze die halve ton niet uit een oude sok in haar bureaula haalde.

‘Zwijggeld,’ zei ik.

‘Exact. Je houdt je mond over de koningin. Je zegt maar dat je ontslag hebt genomen, omdat je...’ Zij wist al helemaal niet wat ik wilde of wat ik nu moest, maar ze verzoon snel iets: ‘Omdat je voor jezelf wilt beginnen.’

Ik stond op en zei de rug van Krystel gedag. Ik had de deur al bijna dichtgedaan, toen ik hoorde dat ze zich omdraaide. In deze situatie had de cursus duidelijk niet voorzien. Ze keek me aan met verdriet in haar ogen.

‘Krystel,’ vroeg ik, ‘wat zou jij doen als je de laatste mens op aarde was?’

‘Waarom wil iedereen dat van me weten? Gaan jullie collectief zelfmoord plegen? Flauw dat ik niet mee mag doen.’

‘Dat is geen antwoord.’

Een lach brak door op haar gezicht: ‘Ik zou in ieder geval niemand meer hoeven te ontslaan.’

Vijftien jaar geleden had ik haar ontmoet bij een opening in het Hoofdstedelijk Museum, waar jonge kunstenaars hun werk lieten zien onder het motto *De zeven hoofdzonden*. We

raakten aan de praat toen we allebei het laatste glas champagne van een dienblad wilden pakken.

Openingszin: 'Wat is jouw zonde?'

Openingsantwoord: 'Luiheid. En die van jou?'

'Wellust.'

'Aha.'

Na afloop namen we tegen middernacht de laatste pont, die ons naar het noorden van de stad bracht. Haar haar had in het museum een beetje truttig gezeten, maar het was wat wilder geworden door de wind die over het water waaide. Ze had mijn colbertje aan over de paarse jurk waarvan ze had beweerd: 'Als iemand de bandjes over mijn schouders laat zakken ben ik zo goed als bloot.'

'Wie zou dat nou doen?' had ik gevraagd.

'Jij, bijvoorbeeld. Of dat artistieke vrindje van je. Fijn dat jullie met zijn tweeën zijn, want ik heb altijd twee mannen nodig: een voor de leut en een voor de leuk. Ik moet alleen nog even uitvogelen wie wie is.'

Ze was een jaar of vijftien ouder dan ik, schatte ik voorzichtig. Halverwege de dertig. Over de helft. Tegen de veertig. Dit was een vrouw over wie mijn vader zou beweren dat ze 'mijn moeder had kunnen zijn', en dat waren altijd vrouwen die juist opvallend weinig met mijn moeder gemeen hadden. Voor mijn moeder was een feestje in een kring zitten met burens en familie. Niet op hoge hakken kleine jongens verlokken.

We keken over het water. Zwier gaf ons een slok van de fles champagne die hij had gestolen uit het Hoofdstedelijk Museum: 'Straks is het weer terug naar bier.'

Na een kort, roestig gekraak stopte midden op het IJ plots het geronk van de motor en klonken alleen de golfjes die tegen de boeg klotsten, de avondmaan brak door de wolken-

flarden en de boot dobberde op het zwarte water, Krystel stak een sigaret op en staarde naar de stad, terwijl Zwier zijn vlakke hand tegen mijn wang legde en mijn hoofd naar zich toe draaide om me aan te kijken met zijn troebele ogen.

De motor pakte weer en we gleden door naar Noord. Ik dacht op deze pont altijd aan de eerste keer dat ik met Zwier vanaf het Centraal Station naar de overkant voer met het gevoel dat vanaf dat moment alles vanzelf zou gaan – maar Amsterdam had weinig gegeven en veel gevraagd. Verleidingen genoeg, probeer maar eens door de stad te lopen zonder langs een kroeg te komen. Nee, als je hier iets wilde zijn, moest je het zelf worden.

Zwier fluisterde, alsof hij het weten kon: ‘Zelfverzekerd en zindelijk.’

‘Dat lijkt me ook als je zoveel champagne binnen kunt houden.’

‘Zin-ne-lijk, zei ik, *Sire*.’

‘Wat zouden jullie liever hebben?’ Krystel wees met het gloeiende puntje van haar sigaret over het water. ‘De stad die voor onze ogen vergaat, of dit bootje met ons erbij?’ De hapering van de motor had haar blijkbaar aan het denken gezet.

‘En dat we dood waren?’ vroeg ik.

‘De boot,’ zei Zwier.

Krystel schoot haar peuk over de reling. ‘Jullie zijn te jong,’ besloot ze.

Op de schouw in Zwiers atelier stond een rijtje pindakaaspotten met penselen erin en daarboven hing een bolle spiegel. De krakende houten vloer lag vol lege flessen, in alle kleuren besmeurde kranten, plastic zakken, uitgeknepen verftubes, opengeslagen boeken en pizzadozen. Aan de muur een geschilderde Zwier.

Krystel vroeg of het een zelfportret was. Ze had mijn jasje teruggegeven en had haar schoenen bij de bank uit geschopt. Ik zei dat ik het schilderijtje had gemaakt. Zwier en ik zouden elkaar schilderen, om een tweeluik te maken dat we *Zelfduet* wilden noemen, maar hij was nooit aan zijn helft begonnen. Te conceptueel, vond hij het opeens, maar hij bedankte me voor het portret.

Krystel vond het best aardig. Ze boog zich naar het doek en keek mij daarna schattend aan, de zweem van een glimlach rond haar mond. Zag ze dat ik mijn artistieke ambities had opgegeven? Ze wees naar de paneeltjes die her en der op de grond stonden en vroeg of die soms ook van mij waren.

Ik schudde mijn hoofd en bekeek een van de kleine werkjes. Het was een nauwgezette weergave in olieverf van insecten en zandkorrels op een doffe huid. Krystel keek met me mee, haar haar streelde mijn wang.

‘Dat is de dood,’ fluisterde ze in mijn oor. Beneden in het keukentje hoorde ik Zwier bierflessen ontdoppen. Krystel liep dichterbij naar de ezel en wees op een vlakvullende borst die Zwier geschilderd had. Een lichtroze vlek was het, met een donkerder rozet in het midden, net als op de twee grotere doeken van Zwier in het Hoofdstedelijk Museum. Ze zei: ‘Dit is het leven.’

Vermoeid kwam Zwier de trap op. Hij droeg twee pijpjes bier voor ons in één hand en in de andere een glas water voor zichzelf.

‘Het is een grap,’ zei hij. ‘Dat zei ik toch?’

‘Slechte grap.’ Krystel nam het bier van hem aan. ‘Goed schilderij.’ Ze zakte naast mij op het bankje en gaf me een fles.

Zwier ging op de grond zitten.

‘Dat heb ik voor we weggingen gemaakt om aan Lucas te

laten zien hoe snel ik het kan. Als ik mijn echte werk had ingestuurd, was ik nooit door het Hoofdstedelijk uitverkoren. Ik noem het *Zonde*, omdat ik het zonde vind dat ze mijn echte werk nooit zullen ophangen.'

'Ernst,' zei Krystel. 'Je echte werk? Als jij er gelukkig van wordt om een marginale figuur te zijn die doet wat-ie leuk vindt, prima. Je hoeft niets van me aan te nemen, ik zeg alleen dit: doorgaan met die enge beestjes en dat gekriebel, betekent dat je nooit zult doorbreken. Je moet voor de borsten kiezen.' Ze onderbrak zichzelf om een slok bier te nemen. 'Ik heb er verstand van.' Ze had ons al verteld dat ze Hoofd Collecties was van Museum Groningen.

'Het stelt niets voor...' Zwier aarzelde. Ik denk dat hij haar naam was vergeten. 'Dat kan iedereen.'

Krystel legde uit dat het niet ging om goed schilderen, maar om een goed idee. Wist Zwier wat het nog beter zou maken? Ze probeerde hem aan te kijken, maar zijn ogen waren op zijn legerkistjes gericht: hij was op weg naar de slaap. Als hij erbij zou zetten van wie die borsten waren. 'De titel moet steeds zijn: *De borsten van...* gevolgd door de naam van de vrouw. *De borsten van die en die...*'

'*De borsten van Krystel?*' probeerde ik.

'In je dromen, mannetje.'

'Of in die van jou, wijfje.'

Zwier liet een krachteloze boer en ging weer rechtop zitten.

'Vrouwen zullen in de rij staan om hun borsten voor je te onthouden. Het is psychologie.'

Zwier schudde zijn hoofd en zei sip: 'Het is porno.'

Krystel beweerde dat hij de vrouwenziel portretteerde. Hij hing in het belangrijkste museum voor moderne kunst in het land, weliswaar tussen andere veelbelovende broeders en zus-

ters in de zonde, maar als hij doorzette, zou hij het kunnen maken. Hij moest meteen aan de slag, anders was hij kansloos. Dan konden we later van zijn paneeltjes een doodskest voor hem timmeren. Hoe moest ze het zeggen? 'Ik ben een vrouw, jij doet aan *soul searching*.'

Ze ging staan. Ik keek naar haar. Zwier keek ook, lodderig, maar hij keek. Ik dacht dat ze naar huis wilde, dat we een taxi moesten bellen. Ik wilde opstaan, maar ze legde een hand op mijn schouder en duwde me terug. Met een eenvoudig maar teatraal gebaar schoof ze de bandjes van haar jurk over haar blanke schouders en de paarse stof gleed langs haar gladde lijf om levenloos op haar voeten te eindigen.

Ze droeg alleen een lila slipje. Snel keek ik naar Zwier. Die was niet onder de indruk, maar ik moest blijven kijken naar haar glanzende borsten. Krystel nam haar harde tepels tussen duim en wijsvinger en zei tegen Zwier: 'Dit ben ik!'

'Weet ik,' zei hij, 'en ik ben heel moe. Ik ga pitten.'

In de bolle spiegel vond ik ver weg haar ogen. Ze lachte en moedeloos zakte de zo goed als blote Krystel naast me op de bank. Ik rook haar. Zwier stond op. Ik hoorde hem pissen in de wasbak achter ons. Hij deed zijn kleren, de muziek en het licht uit. Daarna kroop hij in bed. Krystel Buwalda bewoog zich in de duisternis.

Retteketet

Krystel kwam aangereiden in haar banaanschuimpjesgele stationcar – de ultieme gezinswagen, echt iets voor haar; kon ze doen alsof ze niet alleen was. Ze had na ons afscheid binnen blijkbaar gewacht tot ik buitenkwam. Nadat ik haar kantoor had verlaten, was ik terug naar mijn kamer gegaan om mijn spullen in een doos te stoppen, een kattebelletje op Sybilles bureau te leggen, mijn ontslagbrief te schrijven en een mailtje te versturen waarin ik mijn waarde collega's vertelde dat ik vertrok.

Het raampje schoof naar beneden. Krystel gaf me een fles en twee glazen. Ik vroeg me af of het een uitnodiging was of een poging ons contact te laten eindigen zoals het was begonnen. Ik wilde iets aardigs zeggen, maar ik kon niets anders bedenken dan: heb je altijd een fles koude champagne in je auto?

Alexis kwam het museum uit gerend. Ze had haar jas aan en schreeuwde dat er telefoon was.

'Nee!' zei Krystel. Ze sloot het raam en stoof weg.

'Hè, shit. Die zeikerd heeft al een keer gebeld. Volgens mij moet hij jou hebben.'

'Wat vervelend, die meneer,' verbeterde ik. 'Laat hem lekker bungelen.'

'Hij vroeg naar Van der Hum, wie is dat? Krystel zegt dat hij dood is.'

‘Dat is mijn voorganger,’ zei ik. Van der Hum was een van mijn leermeesters, een man die onnoemelijk veel instrumenten had ontdekt, waaronder een viool van Mozart en een vleugel van Beethoven. Nadat hij was vertrokken, brak er bij de oude muziekinstrumenten een stadhouderloos tijdperk aan tot Krystel mij aannam. ‘Wacht, ga jij lekker naar huis, het is weekend. Ik poeier hem af. Wat verbeeldt hij zich wel, dat wij nooit slapen?’

Ik liet de fles en de glazen in de doos op de parkeerplaats staan en liep naar het museum. Alexis trippelde achter mij aan. We liepen langs de balie van de portier, die de afscheiding vormde tussen het publieke domein en de kantoren. Achter de volgende deur was nog een balie, die van Alexis. Ik nam de hoorn aan en zei mijn naam. Alexis las haar mail en keek mij verbaasd aan, daardoor vergat ik de beller af te knippen. Ik maakte een verontschuldigend gebaar en zij gaf mij een zoen. Ze sloot haar computer af, pakte haar tas en vertrok. Bij de deur naar de hal zwaaide ze. Haar lippen vormden de woorden ‘prettig weekend’. In mijn oor zat het verhaal van de man aan de andere kant van de lijn – van de wereld had ik bijna geschreven. Hij wilde dat ik naar een klavecimbel kwam kijken, een Ruckers. Enkele generaties lang had de Antwerpse familie Ruckers in de zestiende en zeventiende eeuw de beste instrumenten ter wereld gebouwd. Het Residentieel Museum bezat er een paar, waarvan de bijzonderste meer dan een ton waard waren.

‘Toe maar,’ zei ik daarom. ‘Het kan niet op, meneer.’ Elke week belde er weer iemand die een Stradivarius had geërfd, die bij nadere inspectie een sigarenkistje bleek te zijn waar vier elastiekjes over waren gespannen. Mooi dat ik voortaan van dit soort maffketels verlost was.

Ik legde uit dat alle historische klavecimbels in een groot

naslagwerk waren op te zoeken en dat ik dat boek bijna uit mijn hoofd kende: 'De Ruckers van u staat er niet in.'

'Die andere zijn ook een keer ontdekt.'

Hij liet een stilte vallen. De portier kwam binnen en pakte een stapel tijdschriften van Alexis van haar balie. Het bovenste lag open. Ik las de kop: *Wat zou jij doen als je de laatste mens op aarde was?* De portier lachte. Wij deden niet veel meer dan lachen, zwaaien en positieve handgebaren maken, want hij sprak nauwelijks Nederlands.

'Het is geen kopie?' hernam ik.

'Volgens mijn vader niet. Ik overweeg het instrument te verkopen aan een museum. Zou u daarin geïnteresseerd zijn?'

'Misschien.'

'Luister, ik kan ook een ander museum bellen. Bij het Vischhuis in Antwerpen tonen ze vast meer interesse. Ik heb haast.'

Ik bedacht dat ik geen haast meer had en stel nu eens dat dit inderdaad een Ruckers was die niemand kende. Het zou een glorieus start van mijn carrière als zelfstandige zijn. Bij nader inzien werd ik zeer benieuwd naar die zogenaamde Ruckers. Ik zei dat ik maandag om negen uur bij hem kon zijn.

Dat vond hij prima.

'Maar hoe kom ik bij u? U woont op een eiland?'

Hij legde me uit dat Rottum in Groningen geen eiland was en vertelde hoe ik bij het voormalig klooster Bethlehem aldaar kwam. Ik zag hem voor me in oneindige weilanden waar het altijd waait, met in de verte de zee en eenzame eilanden. Hij vroeg me mijn naam te spellen, want die had hij niet goed verstaan.

'Het is zonder Echo,' zei ik. 'Hotel, Uniform, November, Tango, Hotel, Golf, Bravo, Uniform, Romeo, Tango, Hotel.'

‘Juist, dan schrijf ik dat bij het telefoonnummer en streep ik die andere naam door.’ Het klonk of hij iets in zijn mond had. Ik dacht: je doet maar, mij kun je hier niet meer bellen.

Toch was ik nieuwsgierig en ik vroeg: ‘Welke naam?’

‘Van der Hum.’

‘Mijn voorganger,’ zei ik. ‘U heette D’Embeque, niet?’

‘Juist. Ik moet meer mensen bellen, het spijt me.’

‘Tot maandag dan. Negen uur.’

Die saaie, onkreukbare en dode Van der Hum had blijkbaar van deze Ruckers geweten en erover gezwegen. Waarschijnlijk omdat het geen Ruckers was, maar dat merkte ik maandag wel. Ik liep naar de hal. De portier bladerde achter zijn balie in een tijdschrift van Alexis. *Wat zou hij doen als hij de laatste mens op aarde was?* Wie ging het hem vertellen? In welke taal? Wie kon hem het uitleggen? Waarom uitgerekend hij?

Ik zwaaide en hij zwaaide terug. Ik liep een laatste keer het museum in.

Er brandde weinig licht in het nieuwe paviljoen. Het kunstwerk van E. Kracht was uitgedoofd: de camera deed het niet, de deuren waren dicht. Zie je? Als je de stekker eruit trekt, haal je het leven weg uit dit soort ‘concepten’.

Wie zijn ogen sluit ziet ook weinig van een schilderij, dat geef ik toe.

Ik liep om de donkere kubus heen en keek of ik ergens informatie over de kunstenaar aantrof – ik wist niet eens of het een man of een vrouw was – maar ik vond alleen een blabla-tekst van Krystel, gebaseerd op een interview dat zij met de *artist & mystic* had gehouden (alles in het Engels natuurlijk, dan klinkt het interessanter) over een ruimte met niets erbuiten en dat je als een ander mens eruit kwam dan je erin was gegaan. Krystel bracht deze thematiek in verband met eerder

werk van Kracht, waarin transformaties en metamorfoses ook al een rol speelden: *E. Kracht is fascinated by the processes involved in transforming one object or substance into another*. E. Kracht zal op de wc ongetwijfeld geboeid in de pot kijken, dacht ik.

De lift bracht me naar het depot van mijn afdeling. De zware kluisdeur viel achter me dicht. Stormen, atoombomben, aardbevingen, de stijgende zeespiegel – de collectie die in deze kelder stond opgeslagen, was tot het einde der tijden beschermd, behalve tegen stelende werknemers en reorganiserende bestuurders. Mocht er desondanks iets gebeuren, dan bestonden in bibliotheken over de gehele wereld de getuigenissen van wat hier ooit werd bewaard: tientallen wetenschappelijke artikelen van bijvoorbeeld Van der Hum, Sybille en mij over de muziekinstrumenten uit de collectie. Ik had me vooral gericht op de klavecimbels en ze bijna allemaal onderzocht en beschreven in wetenschappelijke artikelen voor *The Galpin Society Journal* en andere tijdschriften met meer bladzijden dan lezers. Net als mijn voorgangers was ik er in kleine kring bekend mee geworden. Ik gold als een expert op het gebied van de meestal Latijnse opschriften op Vlaamse klavecimbels en reisde de wereld rond om lezingen te geven op congressen, festivals en symposia. Niets liever dan dat deed ik, zolang ik een kamer kon boeken in een hotel aan de rand van de stad, zo ver mogelijk weg van de andere deelnemers.

Sinds Krystel het voor het zeggen had, waren de instrumenten, die vroeger gedeeltelijk op zaal hadden gestaan, hiernaartoe verhuisd, om onder ideale klimatologische omstandigheden ons allemaal te overleven. Ik had me niet verzet tegen Krystels politiek, die tot gevolg had dat het enige muzikale dat in het museum te vinden was, uit de afdeling textilia

kwam. Een door Jean-Paul Gaultier ontworpen puntbustier die Madonna had gedragen tijdens de *Blond Ambition World Tour* en een wollen trui die geloof ik gebreid was door de moeder van Marco Borsato. De hele dag waren op monitoren opnames te zien en te horen van de Nederlandse zanger tijdens een optreden in het Sportpaleis van Antwerpen. Het leek of elke keer dat ik erlangs moest net deze regels klonken: *Je zit op rozen, al gaat het af en toe gigantisch mis. Met tussenpozen zie je in hoe mooi het leven is.* Hij had makkelijk praten in zijn warme trui, vond ik als ik 's avonds in het haventje van Scheveningen aankwam en ik dacht: wat is het koud, waarom loop ik niet gewoon de zee in?

In het depot bekeek ik voor de laatste keer mijn lievelings-instrumenten. Ik streelde het gladde hout van het kleinste klavecimbel. Het was nog geen meter breed, vijftien centimeter hoog en ruim veertig diep. Zes plankjes en wat oud ijzer. Dit kleine kistje had deel uitgemaakt van een moeder-en-kindvirginaal. Het kind kon uit het grotere instrument worden geschoven, en dat maakte het mogelijk met zijn tweeën muziek te maken. Dankzij een ingenieus mechaniek konden de snaren van de beide instrumenten echter ook door één bespeler worden aangetokkeld. Ik had nooit de aanvechting gevoeld iets mee te nemen, maar nu ik wist dat ik ging vertrekken, wilde ik me plotseling over deze onooglijke wees ontfermen. Ik tilde het kistje op om te voelen hoe het zou zijn om het mee te nemen. Wat zou ik tegen de portier zeggen? Maakte dat iets uit? Gewoon naar buiten lopen met het instrument onder mijn arm. Even zwaaien, zoals elke dag, duim omhoog en lachen. Mijn lichaamstaal was het enige wat me kon verraden.

Stel je voor dat ik de laatste mens op aarde was, zou het dan ook diefstal zijn?

Ik kon een plekje voor hem vrij maken, al was het krap. Ik zou hem elke avond voor het slapengaan een kusje geven. Misschien was het mijn favoriet doordat dit incomplete kistje zo aandoenlijk was: waarschijnlijk de minst begeerde Ruckers ter wereld.

Wat merkwaardig dat een levenloos object mij kon verleiden tot deze overwegingen. Verzamelen, beschermen en verzorgen, ik wist dat het diepgewortelde instincten waren van ons allemaal en Zwier en ik hadden vaak als we 's ochtends vroeg terug uit de kroeg kwamen en mensen zagen die op weg naar hun werk waren uit volle borst de *Internationale* gezongen: 'De wereld steunt op nieuwe gronden, begeerte heeft ons aangeraakt, retteketet!'

Ik liet het Ruckersje natuurlijk staan, omdat ik wist dat dankzij mijn eigen nijvere verslaglegging mijn opvolger er ooit achter zou komen dat er iets miste en dat de dief gezocht moest worden in het bestand van ex-werknemers. Niet een morele overweging weerhield me van deze diefstal, maar de gedachte dat ik uiteindelijk de eerste verdachte zou zijn. Ik had nota bene een informele lunchlezing voor het personeel over beroemde kunstdiefstallen gehouden, onder de titel *Ober er zit een schilderij in mijn soep*. Ik vertelde over de spoorloos verdwenen medewerker van het Londense Albert & Victoria Museum die tweeënhalfduizend meubels en andere voorwerpen verduisterde en over de kaartenhandelaar met de vrolijke naam Smiley die toegaf meer dan honderd kostbare kaarten uit nog kostbaarder atlassen uit bibliotheken te hebben gestolen. De recente rechtszaak tegen een Franse ober vormde de hoofdmoot van mijn lezing. Die ober was in zijn eigen woorden een 'gepassioneerde kunstliefhebber'. Zijn advocaat noemde hem 'slachtoffer van een diepe depressie' en Sybille hield het met volle mond op 'knetter-